

Kütləvi informasiya vasitələri sırasında ən çəviyi, operativi və kütləvi olan televiziya dövrümüzün aktual problemlərini, baş verən hadisələri dərhal cəmiyyətə çatdırmaqda, ictimai rəyin formalaşmasında misilsiz bir missiya həyata keçirməkdədir. Ölkə telekanallarının cəmiyyətin müasir tələbləri səviyyəsinə qaldırılması yolunda son illər dövlətimizin atdığı rasional addımlar razılıq doğurur. Azərbaycan teleməkanı zəngin və çoxçalarlı bir tale yaşamaqdadır.

ZAMANIN nəbzī

6 noyabr televiziya və radio işçilərinin peşə bayramıdır

Maarifləndirmə, məlumatlandırma və əyləndirmə funksiyalarını tamaşaçı zövqünün tələbləri, cəmiyyətin arzuladığı şəkildə yerinə yetirmək indi hər bir telekanal qarşısında duran bir nömrəli vəzifədir.

Kütləvi informasiya vasitələri sistemində televiziyanın rolunun artdığı bir dövrdə ən mühüm vəzifə milli televiziyanı cəmiyyətin müasir tələbləri səviyyəsinə yüksəltmək, ictimai şüura, siyasi durumun tələblərinə cavab verən təsirli forma və metodları aşkara çıxarmaqdır. Akademik Ramiz Mehdiyevin "Azərbaycan" qəzetində dərc edilmiş "Azərbaycan teleməkanı: problemlər və vəzifələr" yazısında da məhz bu prinsiplər önə çəkilir. Qeyd etmək yerinə düşər ki, son illər Azərbaycan Televiziyasında aparılan islahatlar bütövlükdə bu prinsiplərin reallaşdırılmasına yönəldilmişdir.

AzTV-dəki yeniliklər kadr və struktur dəyişikliklərində, texniki təchizatda və müasir texnologiyaların tətbiqində, studiya və pavilyonların təmirində, yardımçı bölmələrin standartlara uyğunlaşdırılmasında özünü öyən göstərir. 54 yaşlı ana televiziya telekanalları arasında birincilik statusunu ləyaqətlə saxlamaqdadır. Bu, təbii ki, asanlıqla başa gəlməyib. Azərbaycan Televiziya və Radiosunda həyata keçirilən düzgün proqram siyasəti, kadrlarla bağlı "seleksiya işi", verilişlərin bədii-estetik, ideoloji səviyyəsini qaldırmaqla bağlı kompleks tədbirlər uğur gətirən amillərdir. Azərbaycan Prezidentinin 1998-ci il tarixli fərmanında bildirilirdi ki, ölkə telekanalları yalnız Azərbaycan dilində yayımlanmalıdır. Həmin qərara bütün ciddiliyi ilə riayət edən yeganə kanal hələlik AzTV-dir.

Hazırda hər gün rus və ingilis dillərində 15 dəqiqəlik "Xəbərlər"i çıxmaq şərti ilə, demək olar ki, bütün verilişlər Azərbaycan dilində təqdim olunur. Gündəlik efir vaxtının təxminən 6-7 saati lisenziya ilə alınan xarici filmlərin payına düşür. Xüsusi film siyasəti aparıldığından efirə yalnız mənəvi dəyərlərimizə uyğun gələn

kinolentlər çıxır. Dublyaj vaxtı dilimizin saflığının qorunmasına böyük önəm verilir.

Efirə gedən verilişlərin formatının dəyişməsi, proqramların ideoloji-bədii səviyyəsinin yüksəlməsi, texnoloji parametrlərin yaxşılaşdırılması tamaşaçılardan aldığımız məktublarda da etiraf edilir. Verilişlərin keyfiyyətinə nəzarət edən yeni tənzimləyici quruma uzun illər təcrübə qazanan əməkdaşların cəlb edilməsi ekrana yalnız keyfiyyətli proqramların çıxmasına zəmin yaradır. Avropaya texniki cəhətdən yüksək səviyyəli yayıma görə "Avropa keyfiyyəti" medalı almağımız AzTV-də inkişafın yüksələn xətlə getdiyindən xəbər verir.

Azərbaycan Televiziyasında veriliş və proqramların mövzu dairəsi olduqca genişdir. Bunu onların adlarından da aydın hiss etmək mümkündür: "Oğuznamə", "Turan", "Xəbər var", "Nəzərdən qaçırma", "Tərəf-müqabil", "Rakurs", "Bu axşam", "Unudulmayanlar", "Kinoklub", "Günün nəbzi", "Həftə", "Parlament həftəsi", "İntellekt", "Ailə həkimi", "Əsgər andı", "Azərbaycan Respublikasına xidmət edirəm", "Azərbaycan yurdum mənim", "Şahmat klubu", "Səhər", "Bizim planet", "Kənd saatı", "Ədəbi abidələr", "Yurd yeri", "Mən də uşaq olmuşam", "Bağçılıq", "Sərbəst söhbət", "Məclisi üns", "Olimp" və s. Bu yaxınlarda onların sırasına bir sıra verilişlərin adları da yazılacaq. Ümumilikdə 2009-cu ildə ekrana 70 adda proqram çıxardığımız xatırlatmaq istərdik.

Azərbaycan teleadiosunun tamaşaları da qibtə doğurur. Hazırda bu irsdən bütün telekanallar yararlanır. Təbii ki, AzTV həmin xəzinəni zənginləşdirmək niyyətindədir.

Son 3 ildə AzTV-nin "Azərbaycantelefilm" Yaradıcılıq Birliyində 120 sənədli televiziya filmi çəkilib. Birliyin təkcə son illər ərzində 400 saat həcmində çəkdiyi filmlər siyasət, elm, mədəniyyət, erməni işğalçılarına, ölkəmizin dilbər güşlərinə, incəni işğalçıların məkrlı siyasətinin ifşasına həsr olunub.

Televiziya və radio işçilərinin peşə bayramı günündə elektron KİV-də çalışan həmkarlarımız gələcək fəaliyyətlərinin yaxşılaşması yolunda mühüm yaradıcılıq uğurları arzulanmaqla bizi narahat edən problemlərin üzərinə daim geniş spektrdə işıq salınması zərurətini də yada salmaq istərdik. Özəl kanallardakı sərbəstlik yeni yaradıcılıq axtarışlarına rəvac versə də, efirə bir mövzu rəngarəngliyi gətirsə də, təəssüf ki, geniş imkanlar bu mövzuların yüksək bədii-estetik həllində, tamaşaçılara təqdim olunması texnologiyasında gözlənilən nəticələrə vermədi.

Əyləncəli verilişlərə üstünlük arzuolunmaz SMS belasını doğurdu. Təbii ki, bu faktor bəzi məqamlarda başadüşüləndir. Telekanal kollektivlərinin texniki və

iqtisadi problemlərinin həlli üçün dünyanın hər yerində bu cür riçaqlardan istifadə edilir. Lakin bütün bunların kökündə etik, estetik dəyərlər, maarifçilik prinsipləri, xalqımızın yaşam tərzini şərtləndirən mental xüsusiyyətlər dayanmalıdır. Təbii ki, hər zamanın öz tələbləri, qanunauyğunluqları var və düşüncə tərzində, təfəkkürdə dəyişikliklər qaçılmazdır. Mövcud problemlərə baxış bucağı dəyişsə də, problemlərin mahiyyətinin sərhəndə və təqdimində milli dəyərlərin deformasiyası yolverilməzdir. Qardaş Türkiyənin kanalları bu baxımdan örnek kimi qəbul edilə bilər.

Bu ölkənin ən zəif əyləncə kanallarında belə türkçülük, vətənpərvərlik duyğuları öndə dayanır, bəyraq, himn qarşısında baş əyilir. Bizdə isə AzTV və İctimai Televiziya istisna olmaqla, tamam başqa cür düşüncülər. Azərbaycan realiti, vətən təəssübkeşliyi, Qarabağ həsrəti, insanların sosial vəziyyəti, iqtisadi və siyasi nailiyyətlərə hesablanan perspektiv niyyətlər televiziya verilişlərinin leytmotivini təşkil etmiş olduğu halda hansısa "bozbaş" müğənninin ailə-məişət problemləri, sevgi macəraları, qaradər və avtomobil ehtirasları, həmkarları ilə uzun illər davam edən "razbor-kaları" saatlarla tamaşaçıya sırıdır.

Ən qorxulu tendensiya odur ki, daim mənasız, şit, bayağı şou-proqramlara baxan uşaqlar insan həyatının bütünlüklə əyləncədən ibarət olduğunu düşünürlər. Onlar şüurlarının alt qatında ömür boyu etiraf edilməyəcək bir sadələşmə ilə bu cür həyat tərzini keçirmək xülyasına düşürlər. Yeniyetmə və gənclər nəyi və necə öyrənməyi, nədən zövq almağı qarışdırır, ailənin, müəllimlərin paradoksal öyrətmələri, diktələri qarşısında çəşbaş qalırlar. Televiziya həyatımıza istənilən vaxt icazəsiz müdaxilə etdiyi kimi, hər hansı fikri tələqin edər, cürbəcür ideyaları beynimizə yeridə bilər.

Azərbaycan televiziya məkanında yüksək estetik dəyərlərə malik, ciddi yaradıcılıq axtarışlarının məhsulu olan, müasir tamaşaçı və dinləyici tələbatına tam cavab verməklə yanaşı, xalqımızın mədəni və mənəvi dəyərlərinin qorunub saxlanmasına və daha da inkişaf etdirilməsinə yönələn proqramların, əsərlərin meydana çıxmasına nail olmaq mümkündür.

Bunun üçün isə televiziya kanalları arasında münasibətlər ciddi şəkildə tənzimlənməli, vahid proqram siyasəti həyata keçirilməli, yüksək ixtisaslı televiziya jurnalistləri və rejissorları, kino və teleoperatorlar hazırlanmasına diqqət artırılmalıdır. Bu gün televiziya kanalları öz işinin öhdəsindəndə layiqincə gələn istedadlı, səriştəli jurnalistlərin, aparıcıların, operator və montaj ustalarının, musiqi tərtibatçıların fədakarlığı sayəsində uğur qazanırlar. Sənətin sintetik növü hesab olunan televiziya sadalanan komponentlərin hansısa

zəifləyində bu özünü dərhal ekranda göstərir. AzTV uzun illər kadr ocağı kimi tanınır və indi də belədir. Ana televiziya həmişə yaxşılardan yaxşılarını seçib, yetişdirib, sonralar yeni televiziya kanalları yarandıqda öz kadrlarını bu kanallardan əsirməyə bə "Space", "Lider", "Xəzər" telekanalları da vaxtilə AzTV-də çalışan jurnalistlərin və digər peşə sahiblərinin gücünə arxalanmaqda səhv etməyiblər.

Televiziya ekranı ilə tamaşaçı arasında təmas körpüsü yaradılmasında "baş memar" aparıcılardır. Təqdim olunan mətnin, habelə öz düşüncələrinin, ağılının və fikrinin süzgecindən keçənlərin tam təfərrüatı ilə tamaşaçı və dinləyiciyə çatdırılması missiyası ilk növbədə teleaparıcıların üzərinə düşür. Aparıcı televiziya vizit vərəqi, bir növ, loqosu hesab olunur. Lakin gizli deyil ki, bu gün televiziya çoxu layiq olmayan adamları, o sıradan aparıcılığın sirlərinə dərindən yiyələnməyənləri populyarlaşdırır.

Səlis nitq mədəniyyətinə malik olmayanlara, doğma dilimizin norma və qaydalarından xəbərsizlərə, davranış etikasından uzaq düşüncələrə meydan vermək, daha dəqiq desək, ekran, efir etibar etmək nə dərəcədə doğrudur? "Aparıcı" ifadəsi ləksikonumuza son illər gəlib. Bu missiyaya yerinə yetirənlər övvəllər "diktör" adlanırdı. Yaxşı yadımdadır. Ötən əsrin 70-ci illərində Dövlət Televiziyası və Radiosunda işə başlayarkən bizə tövsiyə etmişdilər ki, vaxt tapan kimi əslində biz vaxtı mütləq tapmalıyıdıq-radiounun adı-sənli diktörləri, sözlün həqiqi mənasında, "bel sütunları" hesab olunan Soltan Nəcəfov, Aydın Qaradağlı, Ramiz Mustafayev, Sabutay Quliyev, Qara Tağızadə, Fatma Cabbarova, Züleyxa Hacıyeva, Əli Məhəmmədoğlu ilə görüşək, onların məsləhətlərini eşidək. O vaxtların pozulmaz ənənəsi vardi. Radioda bir neçə ay, bəlkə də bir-iki il çalışmayı, görüb-götürməyəni televiziya yaxın qoymurdular. Radio bir məktəb idi, adlarını çəkdiyimiz insanlar isə bu məktəbin ustad müəllimləri. Gənclər bu müəllimlərdən səlis, məntiqli danışmağı, mikrofonla işləməyi, dinləyici ilə ünsiyyət yaratmağı öyrəndilər.

Sonralar digər həmkarlarımızla televiziya dövtə alanda radioda keçirdiyimiz illərin necə səmərə verdiyini açıq-aydın duyduq. Radioun "Xəbərlər" proqramının baş redaktoru Valid Sənani bizə xeyir-dua verəkən dedi ki, burada püxtələşməsəydiniz, mavi ekran sizə heç cür etibar etməzdilər.

Televiziya isə Nizami Məmmədov, Rafiq Hüseynov, Ofeliya Sənani, Roza Tağıyeva, Sabir Ələsgərli, Hicran Hüseynov, Şərqiyyyə Hüseynova, sonralar adı bu siyahıya yazılan Rafiq Həşimov, Nəsimi Nəbi-zadə, Esmira Çərkəzqızı kimi əməkdaşlar canlı efirdə necə işləmək nümunəsi göstəriridilər. Telli Pənahqızı,

İlham Alışanlı, Bahadır Şəfi və adlarını çəkə bilmədiyim digər həmkarlarımız Azərbaycan Televiziyasının inkişafında öz yaradıcı əməklərini əsirmədilər.

O vaxtlar hələ televiziya texnikası o qədər də inkişaf etməmişdi, sufluyordan istifadə olunmurdu, amma diktörün mətnləri ilə məsuliyyətlə, ciddiliklə çatdırırdılar ki, efirdə, ekranda çox nadir hallarda çəşqinliq baş verirdi. Səhvlər də ələ ustalıqla düzəldirdilər ki, tamaşaçı, yaxud dinləyici çox vaxt bunu duymurdu. Çünki bu adamlar öz işlərinə, peşələrinə sevdirdilər, efirə, ekrana, tamaşaçıya hörmətləri vardi. Onlar daim axtarışda idilər, oxuyurdular, öyrəndirdilər, auditoriya qarşısında məsuliyyətlərini dərindən dərk edirdilər.

Bu ənənə AzTV-də indi də uğurla davam etdirilir. Ölkədə ilk dəfə bu telekanalda teleaparıcılar məktəbi yaradılıb. Məşhur teleaparıcı Rafiq Hüseynli bu məktəbin rəhbəri kimi uzun illər televiziya sahəsində qazandıqı təcrübəni gənclərə öyrədir, onlara telejurnalistikanın sirlərini aşılayır. AzTV-də yenidən işə başlayanlar yaxşı bilirlər ki, müasir tamaşaçı çox həssasdır. İndi beləgətli pafosla deyilən sözləri, primitiv fikirləri qəbul etmirlər. Yeni təfəkkür və düşüncə tərzinə, müasir texnoloji prinsiplərə, geniş erudisiyaya yiyələnmədən tamaşaçı və dinləyici ilə dialoqa girmək mümkünsüzdür. Yüksək nitq mədəniyyəti, Azərbaycan dilinin normalarının ciddi qorunması, efirdə davranış etikasına dəqiq əməl edilməsi, sadəlik və səmimiyyət aparcının başlıca keyfiyyət göstəriciləridir. Bunları sız aparıcı nə etməli, hansı ifadəni necə çatdırmalı olduğunu yaddan çıxarır, güllünc vəziyyətə düşür.

Çox təəssüf ki, son vaxtlar bəzi telekanalların hər cür avadanlıq və texnologiyalarla təchiz edilmiş studiyalarında tamaşaçı ilə ünsiyyət qurmaq şansı qazananların çoxu adicə ölkə, şəhər adlarını və soyadları belə düzgün tələffüz etmir, təmas qurmaq mədəniyyətinin tələblərinə açıq-aşkar pozur, bununla da çıxılmaz vəziyyətə düşürlər. Dediqlərimizə informasiya proqramlarının oxunusunda da, əyləncə və maarifçilik proqramlarında da tez-tez təsadüf edilir.

İndi televiziya verilişlərinin yayım radiusu min kilometrərlə ölçülür. Telekanalların yaradıcılıq və texniki imkanları xeyli genişləndi. Ekrandan, efirdən yaxşı xəbərlər, sevincli məlumatlar almaq, maraqlı proqramlara baxmaq və eşitmək isə hər bir Azərbaycan vətəndaşının ürəyindən gələn arzudur.

A. CABBARLI